

Carri Ginter: Seadusega gaasi hinda tõstmas

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on välja töötanud maagaasiseaduse muutmise seaduse eelnõu, mis on juba homme valitsuskabineti päevakorras. Muuhulgas nõuab eelnõu, et gaasi müüja ei või enam olla gaasiülekandeturude omanik ja torud tuleb müüa aastaks 2015.

Olukorda serveeritakse EL õigusest tuleneva kohustuse täitmisena. See ei ole tõsi. Kolmanda maagaasidirektiivi 2009/73/EÜ eesmärk on saavutada hästitoimiva maagaasi siseturu rajamine, mida Eestis saavutada ei saa. Eesti võrk ei ole teiste EL riikide ülekandevõrkudega ühendatud. Seetõttu on direktiivis Eestile, Lätile ja Soomele rakenduv selge erand – me ei ole muudatusteks kohustatud.

Eelnõu seletuskirjas on kirjas, et omandisuhete eraldamise eesmärk ei ole hindade alandamine. Seletuskiri seostab täieliku omandisuhete eraldamise vajadust direktiivi eesmärkide saavutamise ja Isegi, kui direktiivis poleks Eestile rakenduvat erandit, oleks jätkuvalt tegemist pooltõega.

Komisjoni algne soov oli tõepoolest, et direktiiv näeks ette täieliku omandisuhete eraldamise kohustuse. Sellele unistusele tõmbasid liikmesriigid vee peale. Üldseisukoht oli, et komisjon ei ole veenvalt põhjendanud niivõrd ulatusliku ja karmi sekkumise vajalikkust. Riigid otsustasid, et jääb võimalus valida kolme variandi vahel 1) täielik omandisuhete eraldamine, 2) sõltumatu süsteemihalduri mudel (ISO) ja 3) sõltumatu ülekandehalduri mudel (ITO).

ISO mudeli puhul ei sunnitaks isikut loobuma torude omandist, vaid kohustatakse teda andma torud kolmanda ja temast sõltumatu isiku kontrollida. ITO puhul tagatakse eraldi juriidiliseks isikuks oleva süsteemihalduri sõltumatus rangema eriregulatsiooni ja järelevalvega. ISO mudeli kasuks on otsustanud Austria. ITO valisid Ungari, Prantsusmaa, Tšehhi ja Saksamaa. Miks on need lahendused Eesti konkurentsiolekorda arvestades ebasobivad või miks peetakse olukorda Eestis niivõrd palju hullemaks, kui loetletud riikides?

Eelnõu seletuskirjast, kahetsusväärset, mingit võrdlevat analüüsi ja Eesti olukorra eripärade väljatoomist ei leia. Selle asemel piirduakse üldiste viidetega komisjoni analüüsile. Isegi Justiitsministeerium juhtis sellele septembris tähelepanu, märkides, et eelnõu ja seletuskiri piirduvad ainult komisjoni analüüsi kordamisega ja konstateeringuga, et on otsustatud omandi eraldamise mudeli kasuks. „Palume seletuskirja täiendada erinevate mudelite analüüsiga.“ Sellist analüüsi täna Eestil ei ole.

EL õigusest tulenev valikuõigus ei tähenda seda, et riik võib teha seda, mis pähe tuleb. EL õigusest tulenevat valikuõigust teostades peab riik põhjendama, miks on vajalik kõige karmima meetme valik ja miks Eesti omapärasid arvestades ei ole ISO ja ITO mudelid direktiivi eesmärkide saavutamiseks piisavad. Pelgalt fakt, et direktiiv andis Eestile erandi, on kaalukas argument väitmaks, et Eestis objektiivne vajadus rangete meetmete järgi puudub.

Niisiis toimub reform meie vaba tahte alusel. Isegi sellisel juhul suhtume direktiivi ülipüüdliselt ja teeme seda tarbijate kulul. Eesti täidab komisjoni unistuse, aga unustab, et liikmesriigid komisjoni unistusi vahepeal jõuliselt lahjendasid. Komisjoni fantaasia ja liikmesriikide üksmeelne otsus ei lähe enam kokku.

On asjakohane küsida, kas õigusakti vastuvõtja teab, millised tagajärjed oleksid tema otsusel, nagu seda küsis Riigikontroll oma 31.10.2011 aruandes Riigikogule. Kahjuks kattub vastus Riigikontrolli omaga – õigusakti vastuvõtjatel ega avalikkusel ei ole piisavat ja usaldusväärset infot seaduse võimalike tagajärgede kohta. Eelnõu seletuskirjas on kajastatud üksnes täieliku omandisuhete eraldamise mudeli valikut toetavat mõju. Analüüsimate on jäänud valiku negatiivsed tagajärjed omanikule ja tarbijatele ning kaalumata alternatiivid. Kus on analüüs sellest, kas investeeringud

võrgustikku on hetkel olnud piisavad või on vajalik seadusandja sekkumine olukorra päästmiseks? AS Elering poolt 2011. aasta mais konsultatsiooniette võtjalt Pöyry tellitud uuringust „Gaasiturude liberaliseerimine Eestis“ nähtub, et täielik omandisuhete eraldamine on otstarbekas üksnes juhul, kui see on osa laiemast liberaliseerimismeetmete paketist. Sellist liberaliseerimismeetmete paketti Eestil ei ole.

Võrkude eraldamist „turustatakse“ vihjega, justkui paraneks sellega konkurentsiolukord. Sama kenas pakendis müüdi muudatusi ka elektriturul, kuivõõrandas riigile oma 100% osaluse Eleringis. Kes on täheldanud selles kontekstis konkurentsi suurenemist või hindade stabiliseerumist?

Loomulikult on populaarne seadusemuudatusi õigustada monopolide tüümitamise vajadusega. Tähelepanelikule kodanikule ei jää aga märkamata fakt, et loosungite all koostatud seadused toovad varem või hiljem kaasa suuri probleeme. Infrastruktuuriga katse-eksitusmeetodil mängimine ei ole jätkusuutlik.

Kas teeme jälle Rehepappi? On usutav, et „täie rangusega“ gaasivõrgu eraldamise protsessi lõpus on võrk riigi oma. Alates augustist on Eleringis ametikoht nimega gaasivaldkonna projektijuht. Eleringi kodulehel on üleval raport, millest ilmneb valitsuse soov kujundada Eleringis välja maagaasialane kompetents. AS „Gaasiring“ tekkimisel on tagatud stabiilne doonor riigieelarvesse, sest tarbijatele asetatud võrguteenuse hinnatõusud parandavad eelarvepositsiooni. Kui elektrivõrgu eraldamisele järgnes hinnatõus, siis miks peaks gaasivõrgu ülevõtmisest ootama midagi muud?

Autor on EL õiguse dotsent ja Advokaadibüroo SORAINEN vandeadvokaat